

Sławomir Krzyżanowski
Zielona Góra

MILLENIMUM POLSKIE W ŚWIETLE PRASY REGIONALNEJ ZIEM ZACHODNICH

Wstępem do uroczystych obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego, przypadających na 1966 rok, było wystosowanie pamiętnego Orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich z 18 listopada 1965 roku. Stanowiło ono zaproszenie do wspólnego świętowania tego ważnego wydarzenia. Należy nadmienić, że zamysłem autorów Orędzia było doprowadzenie do zasadniczego zwrotu w stosunkach polsko-niemieckich po II wojnie światowej. Dokument ten zwiera wiele wątków historycznych dotyczących dziejów polsko-niemieckich na przestrzeni tysiącletniego sąsiedztwa, co zostało jednoznacznie uznane przez polskie władze za ingerowanie polskich biskupów w politykę zagraniczną, która była zarezerwowana tylko i wyłącznie dla rządu. Ten fakt okazał się czułym punktem władzy i dał polskim komunistom kolejny powód do przeprowadzenia zmasowanego ataku, którego celem był Kościół katolicki. Szczególnym powodem stały się niezapomniane słowa wieńczące wspomniany dokument, stanowiące esencję oraz wstęp do pozytywnego ułożenia na przyszłość stosunków polsko-niemieckich: „[...] udzielamy przebaczenia i prosimy o przebaczenie”. Wydarzenie to rozpętało prawdziwe pandemonium propagandowe, będące wstępem do uroczystości milenijnych.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie przebiegu akcji propagandowej oraz manipulacyjnej, w prasie regionalnej Ziem Zachodnich: „Gazety Zielonogórskiej”, „Gazety Robotniczej” oraz „Słowa Polskiego”. Były to gazety codzienne ukazujące się w Zielonej Górze oraz Wrocławiu i stanowiły organ prasowych Komitetów Wojewódzkich PZPR.

Poruszana problematyka nie doczekała się jeszcze analizy. Bardzo często natomiast zajmowano się w literaturze fachowej badaniem stosunków państwo–Kościół oraz samym Millenium. Do tych pierwszych należy zaliczyć opracowanie między innymi: Petera Rainy¹, Antoniego Dudka², współautorskie opracowanie Antoniego Dudka i Ryszarda Gryza³ oraz Jana Żaryna⁴. Do drugiej grupy można zaliczyć wy-

¹ P. Raina, *Stefan Kardynał Wyszyński. Prymas Polski*, t. 1-3, Londyn 1979.

² A. Dudek, *Państwo i Kościół w Polsce 1945-1970*, Kraków 1995.

³ A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół w Polsce (1945-1989)*, Kraków 2006.

⁴ J. Żaryn, *Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce (1944-1989)*, Warszawa 2003; *idem, Kościół w PRL*, Warszawa 2004.

dawnictwa pod redakcją Cypriana Wilanowskiego⁵, Bartłomieja Noszczaka⁶, Lecha Mażewskiego i Wojciecha Turka⁷, Wandy Chudzik⁸ oraz Petera Rainy⁹. Tematyka milenijna znalazła również swoje opracowania w postaci artykułów naukowych na przykład Michała Kurkiewicza¹⁰, czy Jacka Żurka¹¹.

Podczas propagandowej nagonki związanej z Orędziem biskupów polskich władze komunistyczne rozpoczęły kolejne przygotowania zmierzające do przeprowadzenia nowego ataku na Kościół katolicki. Jak już wspomniano miało to związek z programem kościelnych uroczystości Milenium Chrztu Polski. Nowa akcja propagandowa została rozpoczęta w pierwszej połowie 1966 roku. Stanowiła kontynuację poprzedniej, przyjmując jednocześnie charakter politycznej batalii przeciwko koncepcjom i poczynaniom „reakcyjnej” części Episkopatu¹².

Kulminacyjnym punktem, prowadzonej przez Episkopat od dziewięciu lat tak zwanej Wielkiej Nowenny, był program obchodów Tysiąclecia (Milenium) Chrztu w 1966 roku. Do osiągnięcia tego celu opracowano bogaty program masowych imprez pod nazwą Wielkiego Jubileuszu Tysiąclecia Chrztu Polski, przeciwstawiany – zdaniem władz – państwowym uroczystościom Tysiąclecia Istnienia Państwa Polskiego. Uświetnieniu i uatrakcyjnieniu tych uroczystości kościelnych miał służyć udział zaproszonych przez Episkopat dostojników kościelnych z całego świata oraz licznych pielgrzymów z zagranicy. Program imprez milenijnych opracowanych przez Kościół – „[...] zdaniem partii rzekomo kościelnych, a faktycznie politycznych” – był próbą ukazania polskiej i światowej opinii publicznej siły i wpływów Kościoła w Polsce¹³.

W związku z realizacją przez duchowieństwo kościelnego planu Millenium oraz wytworzoną sytuacją w stosunkach państwo–Kościół, opierając się na dyrektywach kierownictwa partii, został opracowany plan przedsięwzięć polityczno-organizacyjnych, którego celem było ograniczanie zasięgu masowości oraz charakteru politycznego uroczystości kościelnych. Partia zmobilizowała tysiące swoich członków,

⁵ *Millennium polskie. Walka o rząd dusz*, red. C. Wilanowski, Warszawa 2002.

⁶ *Milenium czy Tysiąclecie*, red. B. Noszczak, Warszawa 2006.

⁷ *Zapomniany rok 1966. W XXX rocznicę obchodów Milenium Chrztu Polski*, red. L. Mażewski, W. Turek, Gdańsk 1996.

⁸ *Obchody milenijne 1966 roku. W świetle dokumentów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych*, red. W. Chudzik, Warszawa 1998.

⁹ *Kardynał Wyszyński. Konflikty roku milenijnego 1966*, zebrał i oprac. P. Raina, Warszawa 2000.

¹⁰ M. Kurkiewicz, *IPN i Kościół w 40. rocznicę Millenium*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2006, nr 5.

¹¹ J. Żurek, *Prymas Wyszyński i edukacja*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2006, nr 5.

¹² A. Chmiel, *Prasa krajów socjalistycznych o Orędziu biskupów Polskich do biskupów niemieckich i obchodach Millenium*, [w:] *Millennium polskie...*, s. 164.

¹³ *Ibidem*, s. 162.

administrację, siły milicyjne, a przede wszystkim Służbę Bezpieczeństwa¹⁴. Jeszcze w końcu 1965 roku Komitet Centralny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (dalej: KC PZPR) wystosował do komitetów wojewódzkich specjalne „Tezy”, w których przygotowywano aparat do konfrontacji z uroczystościami kościelnymi. Działalność ideowo-polityczna w związku z Tysiącleciem była rozwijana w całym kraju pod patronatem Frontu Jedności Narodu (dalej: FJN), z wszystkimi będącymi do dyspozycji partii środkami masowego przekazu. W kampanii, w której oprócz członków PZPR, Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego (dalej: ZSL) i Stronnictwa Demokratycznego (dalej: SD) uczestniczyły wojsko i organizacje młodzieżowo-społeczne, liczny udział brali naukowcy, zwłaszcza historycy, ale znaczącą rolę odegrali również dziennikarze. Wszystkie redakcje już jesienią 1965 roku otrzymały z Biura Prasy KC zalecenia opracowania planów akcji publicystyczno-propagandowej na okres ostatniego roku obchodów Tysiąclecia¹⁵.

Jednak w związku z opublikowaniem w grudniu 1965 roku Orędzia powstała nowa sytuacja, w której było konieczne zwiększenie w planach redakcji materiałów mówiących bezpośrednio, bądź pośrednio o postawie hierarchii kościelnej wobec polityki i interesów państwa polskiego w przeszłości i współcześnie. Dlatego w styczniu 1966 roku zostały wydane odpowiednie zalecenia przepracowania i uzupełnienia dotychczasowych planów¹⁶. Już w pierwszych miesiącach 1966 roku na szczeblu centralnym, a następnie na poziomie egzekutyw wojewódzkich opracowano w szczególności plan przeciwdziałania obchodom Roku Milenijnego. Wysiłek aparatu państwowego koncentrował się nie tylko na organizacji obchodów państwowych i zapewnieniu w nich masowego udziału ludności, ale równocześnie na działaniach mających na celu ograniczanie frekwencji w konkurencyjnych dla rządu uroczystościach kościelnych. Wydział Organizacyjny KC PZPR organizował przed poszczególnymi uroczystościami milenijnymi narady kierowników wydziałów administracyjnych komitetów wojewódzkich PZPR z województw, w których miały się odbywać uroczystości. Wytyczne operacyjne w tym zakresie obejmowały między innymi dyspozycje, by przestrzegać dyscypliny pracy (nie wolno było wydawać zgody na urlopy w okresach uroczystości milenijnych na danym terenie), odmawiać wydawania zezwoleń na organizowanie zgromadzeń, na instalowanie nagłośnienia placu przed kościołem, czuwać „[...] nad niedopuszczeniem do bezprawnego wykorzystania pociągów ekspresowych” w celach pielgrzymkowych¹⁷.

¹⁴ *Obchody milenijne 1966...*, s. 5-16. Więcej w: B. Noszczak, „Sacrum” czy „profanum”? *Spór o istotę obchodów Milenium polskiego (1949-1966)*, Warszawa 2002, s. 113.

¹⁵ A. Chmiel, *op. cit.*, s. 164.

¹⁶ *Ibidem*, s. 162.

¹⁷ A. Choniawko, *Antymilenijny charakter obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego*, Warszawa 2006, s. 34-35.

Koordinacją działań centralnych władz państwowych w okresie Millenium zajmowała się 21-osobowa Komisja Partyjno-Rządowa ds. Tysiąclecia, której pracami kierował jeden z sekretarzy KC PZPR – Władysław Wicha, będący jednocześnie przewodniczącym prezydium wspomnianej komisji¹⁸.

W prasie regionalnej już na początku 1966 roku zaczęły się ukazywać liczne artykuły traktujące o świeckich obchodach oraz uroczystościach państwowych. Stanowiło to swoistą konfrontację z organizowanymi obchodami kościelnymi. Pierwszym zwiastunem rozpoczynającym kampanię w prasie regionalnej był artykuł, który ukazał się na łamach „Gazety Zielonogórskiej”, zatytułowany: *Orędzie noworoczne Przewodniczącego Rady Państwa Edwarda Ochaba*¹⁹, a także w „Słowie Polskim” o podobnym tytule²⁰. Orędzie to dodatkowo zostało wygłoszone w telewizji, a także w Polskim Radiu. Edward Ochab zaznaczył w nim, że rok 1966 miał być „[...] rokiem jubileuszowym, stanowiącym podsumowanie tysiącletniego dorobku polskich dziejów, które zostały ukoronowane powrotem Polaków na ziemię nadodrzańskie oraz nadbałtyckie”²¹.

Myśl, która została powzięta przez E. Ochaba była rozwijana i kontynuowana w kolejnych artykułach pojawiających się na łamach prasy regionalnej. Owey tematyce zostało poświęcone posiedzenie FJN z 14 stycznia 1966 roku, podczas którego głos zabrał Władysław Gomułka, mówiąc: „Niech Kościół nie uważa, że sprawuje rząd dusz w narodzie. Czasy te przeszły w bezpowrotną przeszłość i nigdy nie powrócą”²². Tym samym wystąpił przeciwko Kościołowi, który według niego zajął bierne stanowisko i nie przyłączył się do wielkiej inicjatywy zbudowania 1000

¹⁸ Poza W. Wichą w skład prezydium weszli: wiceministrowie spraw wewnętrznych i spraw zagranicznych (Franciszek Szlachcic i Józef Winiewicz), szefowie Głównego Zarządu Politycznego Wojska Polskiego (Józef Urbanowicz) i Urzędu Rady Ministrów (Janusz Wiczorek). Wśród 16 członków komisji znaleźli się zastępcy kierowników poszczególnych wydziałów Komitetu Centralnego (KC): Administracji (Wiesław Ociepka), Propagandy (Jerzy Muszyński), Organizacyjnego (Teodor Palimąka), Biura Prasy (Andrzej Weber), Kultury (Aleksander Syczewski), wiceministrowie resortów: Spraw Wewnętrznych (Stanisław Filipiak), Kultury i Sztuki (Kazimierz Rusinek), Oświaty (Michał Godlewski), Łączności (Konrad Kozłowski), Komunikacji (Tadeusz Bronowski), dyrektor Urzędu ds. Wyznań (Aleksander Skarżyński), przewodniczący Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki (Włodzimierz Reczek), wiceprezes Komitetu ds. Radia i TV (Stanisław Stefański) oraz zastępca szefa GZP WP (Władysław Polański). W ramach komisji działały podkomisje na czele z zastępcami kierowników poszczególnych wydziałów KC: administracji (Wiesław Ociepka), propagandy (Jerzy Muszyński), wycieczek zagranicznych (Wiesław Ociepka). T. Krawczak, *Centralne władze partyjno-rządowe wobec millenium*, [w:] *Millennium polskie...*, s. 9.

¹⁹ *Orędzie noworoczne Przewodniczącego Rady Państwa Edwarda Ochaba*, „Gazeta Zielonogórska” 3 stycznia 1966, nr 1.

²⁰ *Orędzie noworoczne Edwarda Ochaba*, „Słowo Polskie” 2-3 stycznia 1966, nr 1.

²¹ *Orędzie noworoczne Przewodniczącego...*, s. 2; *Orędzie noworoczne Edwarda...*, s. 1.

²² *Przemówienie Wł. Gomułki na Plenum OK FJN w dniu 14 bm*, „Gazeta Zielonogórska” 17 stycznia 1966, nr 13, s. 3.

szkół na Tysiąclecie Państwa Polskiego²³. W referacie programowym E. Ochab zaznaczył, że:

[...] obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego powinny być punktem wyjścia do ugruntowania w szerokich rzeszach społeczeństwa polskiego rzeczywistego obrazu naszych dziejów, nawiązywania do szczytnych, postępowych i rewolucyjnych tradycji narodu, do tych momentów historycznych, z których wypływają aktualne nauki dla współczesnego pokolenia²⁴.

Gloryfikował dzieje narodu polskiego, wskazując, że Polska Ludowa była ukoronowaniem całego dorobku, nagromadzonego pracą wielu pokoleń na przestrzeni wieków²⁵. Ta myśl była podejmowana w różnego rodzaju artykułach pojawiających się na łamach prasy regionalnej przez cały okres milenijnej propagandy. Niemalże wszystkie czyny, które miały być podejmowane w roku 1966, miały być czynione na chwałę obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego. Jednym z wielkich przedsięwzięć społecznych była budowa 1000 szkół na Tysiąclecie. Co trzeci gmach szkolny wzniesiony w ostatnich latach przed 1966 rokiem był określany mianem szkoły Tysiąclecia²⁶. Na zakończenie swojego przemówienia E. Ochab zwrócił się do polskich robotników, techników i inżynierów o stałe polepszanie gospodarki ich zakładów, wykorzystanie wszystkich istniejących rezerw, jak również podejmowanie konkretnych zobowiązań produkcyjnych dla uczczenia Tysiąclecia poprzez przekraczanie zadań ustalonych na rok 1966. Podobny apel został skierowany do polskich chłopów o dalsze podnoszenie kultury rolnej i rozwijanie hodowli. Zgodnie z dotychczasową tradycją E. Ochab zwrócił się do wszystkich mieszkańców kraju, a w szczególności do młodzieży polskiej o masowy udział w czynach społecznych, które miały służyć „[...] gospodarce narodowej i polepszeniu warunków życia ludności”²⁷.

Głos zabrał także prof. Stanisław Kulczyński, który stwierdził, że „[...] pogłębiły one świadomość historyczną narodu, wzbudziły dumę ze wszystkich postępowych patriotycznych tradycji polskich oraz z wkładu narodu polskiego do ogólnoludzkich

²³ „Uczciliśmy wspaniałym darem Tysiąclecie Polski, a jak kto chce – to i 1000 lecie wkroczenie chrześcijaństwa. Darem w postaci zbudowania ponad 1000 szkół. Do tej akcji kościół się nie przyłączył – zajmował kompletnie bierne stanowisko. Gdyby czuł patriotyczny obowiązek, gdyby był związany z ustrojem, to by czyn ten poparł – kościół jednak tego nie uczynił. To myśmy – partia, stronnictwa polityczne, FJN zaapelowali do społeczeństwa i społeczeństwo odpowiedziało hojną ofiarnością”. *Ibidem*.

²⁴ *Cały naród swojej młodzieży. Przemówienie Edwarda Ochaba na plenarnym posiedzeniu OK FJN*, „Gazeta Zielonogórska”, 15-16 stycznia 1966, nr 12, s. 2.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*. „W 1965 r. oddano do użytku 200 nowych szkół – pomników Tysiąclecia z przeszło 2 tys. salami lekcyjnymi. Łącznie w latach 1959-1965, tj. od początku akcji wybudowano 1204 tysiąclatki (przeszło 11 tys. sal lekcyjnych). W roku bieżącym przybędą dalsze 203 szkoły”. *200 tysiąclatek*, „Gazeta Zielonogórska” 12 stycznia 1966, nr 9, s. 1.

²⁷ *Cały naród swojej...*, s. 2.

zasobów kultury i nauki”²⁸. Podkreślił również jednoczący charakter wszystkich patriotycznych sił do wspólnego działania dla dalszego rozwoju ojczyzny, a także z największym uznaniem odniósł się do wyników wielkiej społecznej akcji budowy 1000 szkół na Tysiąclecie²⁹.

Na łamach „Gazety Zielonogórskiej” 17 stycznia 1966 roku ukazał się Apel OK FJN. Podjęto w nim decyzję o prowadzeniu w dalszym ciągu zbiórki społecznej na budownictwo szkolne, a także połączenie dotychczasowego Funduszu Odbudowy Kraju i Stolicy w jeden ogólnokrajowy fundusz społeczny pod nazwą Społeczny Fundusz Budowy Szkół i Internatów³⁰. Apel wyrażał wielkie uznanie dla całego społeczeństwa, które udzieliło swojej pomocy w odbudowie polskiej stolicy oraz za ufundowanie ponad 1200 szkół – pomników Tysiąclecia, które stanowiły „[...] najpiękniejszą i najdogodniejszą formę uczczenia wielkiego jubileuszu – Tysiąclecia historycznych dziejów naszego państwa”³¹. Dodatkowo informowano, że 1152 dolnośląskie zakłady pracy podpisały różne deklaracje, w których zobowiązywały się do składania systematycznych świadczeń na wybudowanie dodatkowych internatów, w myśl hasła: „Tysiące internatów dla tysiąca szkół”³². Apel wzywał także do podejmowania kolejnych zadań przez społeczeństwo polskie w celu uczczenia obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego, wyrażonych w budowaniu i rozbudowie (w dalszym ciągu) internatów, szkół pracowni, sal gimnastycznych, młodzieżowych domów kultury, czy mieszkań nauczycielskich na wsi³³. Realizacja tych zadań według rządu miała przyczynić się do umocnienia systemu oświaty, który miał zapewnić całej polskiej młodzieży dobre wykształcenie oraz wysokie umiejętności zawodowe i przygotowanie do życia. Hasłem, które miało przyświecać tej idei to: „Naród swojej młodzieży”³⁴.

W kolejnych dniach prowadzonej propagandy milenijnej pojawiało się coraz więcej artykułów, które podejmowały tę tematykę, jednak należy zwrócić uwagę, że w prasie regionalnej do połowy kwietnia 1966 roku nie pojawiły się żadne artykuły, które informowałyby społeczeństwo o kościelnych przygotowaniach i obchodach milenijnej rocznicy Chrztu Polski. W późniejszym czasie wyjątek stanowiły dwie, bardzo lakoniczne informacje, które ukazały się na łamach „Słowa Polskiego”. Jedna dotyczyła zakończenia uroczystości kościelnych w Gnieźnie, która została

²⁸ *Cały naród swojej młodzieży. Przemówienie St. Kulczyńskiego*, „Gazeta Zielonogórska” 15-16 stycznia 1966, nr 12, s. 3.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Apel Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu*, „Gazeta Zielonogórska” 17 stycznia 1966, nr 13, s. 1.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*, s. 2.

³⁴ *Ibidem*.

podana 17-18 kwietnia 1966 roku³⁵, natomiast druga mówiła o uroczystościach na Jasnej Górze i została podana do publicznej wiadomości 4 maja 1966 roku³⁶. Może to świadczyć o potędze kampanii propagandowej prowadzonej przez władze polskie w celu zdezorientowania i odciągnięcia społeczeństwa polskiego od celebrowania obchodów kościelnych.

Z tego właśnie powodu zarówno w prasie centralnej, jak i regionalnej, wiele miejsca poświęcono artykułom informującym społeczeństwo polskie o istocie i programie obchodów Tysiąclecia, mających na celu zachęcić do czynnego udziału w różnego rodzaju imprezach organizowanych z ramienia władz centralnych i lokalnych. W sposób szczególnie odwoływano się tutaj do ważnych wydarzeń historycznych. Społeczeństwo polskie bardzo gorąco było zapraszane do wzięcia licznego udziału w różnego rodzaju imprezach, które były organizowane przez władze z okazji Tysiąclecia Istnienia Państwa Polskiego. Centralnym uroczystościom miały towarzyszyć masowe imprezy środowiskowe, olimpiady, konkursy. Przewidziano atrakcyjne, jak na ówczesne czasy, nagrody (7 samochodów, 17 motocykli, 100 rowerów, 10 telewizorów, a na zwycięzców czekał 3-dniowy rejs po Morzu Śródziemnym)³⁷. Dodatkowo uatrakcyjniono repertuar kin, na Zachodzie zakupiono 19 filmów. Dla przyciągnięcia młodzieży przewidziano festiwal jazzowy nastolatków. W Warszawie i Chicago zorganizowano wystawę „Pamiętki Kultury Narodowej”. Kolejną atrakcją miała być Objazdowa Wystawa Skarbów Narodowych. Odpowiednią oprawę przygotowań oraz przebiegu z różnych uroczystości zapewniły prasa, radio i telewizja, będące pod baczną kuratelą Biura Prasy i Widowsk Komitetu Centralnego. W odróżnieniu od bogatych transmisji, tak centralnych, jak i lokalnych, z imprez państwowych, do minimum postanowiono ograniczyć transmisje z kościelnych uroczystości milenijnych. Specjalnej zgody Komitetu Centralnego wymagały przedruki wypowiedzi prymasa Stefana Wyszyńskiego, choćby miały być zamieszczone w tak elitarnym piśmie, jak krakowski „Tygodnik Powszechny”³⁸. Państwo za wszelką cenę nie chciało dopuścić, aby do opinii publicznej przedostawały się argumenty Kościoła, by przeciętny mieszkaniec PRL znał poglądy członków Episkopatu, zdobywał materiał do przemyślenia i dyskusji. Mógł jedynie liczyć na spreparowane wyrwane z kontekstu wypowiedzi i gotowe opinie³⁹.

Na Dolnym Śląsku pierwszy kwartał 1966 roku miał być poświęcony porządkowaniu miast i wsi oraz czynom społecznym dla uczczenia wielkiego jubileuszu.

³⁵ *Uroczystości kościelne w Gnieźnie*, „Słowo Polskie” 17-18 kwietnia 1966, nr 90, s. 1.

³⁶ *Uroczystości milenijne na Jasnej Górze*, „Słowo Polskie” 4 maja 1966, nr 104, s. 1.

³⁷ T. Krawczak, *op. cit.*, s. 17.

³⁸ *Ibidem*, s. 17-18.

³⁹ *Ibidem*.

Szczególne imprezy miały odbyć się w maju i czerwcu 1966 roku: Dni Wrocławia, sesja WK FJN i MK FJN w Hali Ludowej, sesje naukowe organizowane przez historyków, sesje popularnonaukowe z udziałem polskich, wybitnych uczonych, a także wystawy archeologiczne⁴⁰. Dodatkowo zapowiadano uroczyste obchody Dni Oświaty, Książki i Prasy we Wrocławiu. Wydarzenie to miało być uświetnione poprzez koncert laureatów miejskiego turnieju XII Ogólnopolskiego Koncertu Recytatorskiego, a także inscenizacją historycznego Sejmu 4-letniego. Przewidziano również utworzenie nowych filii bibliotecznych i nadanie im imion wielkich Polaków, otwarcie wystawy książkowej z okazji 120 rocznicy urodzin Henryka Sienkiewicza, wystawy plastyki ziem nadodrzańskich oraz uroczystej sesji komitetów FJN i Rad Narodowych Wrocławia i Dolnego Śląska, w której przewidziany był udział Adama Rapackiego⁴¹.

Podobnie „Gazeta Zielonogórska” bardzo obszernie informowała społeczeństwo zarówno o programie głównych, jak i lokalnych – państwowych – uroczystości milenijnych. Centralne uroczystości miały zostać uświetnione poprzez defiladę wojskową oraz pochód młodzieży z okazji 22 rocznicy manifestu lipcowego. Święto to stanowiło punkt kulminacyjny w państwowych obchodach Tysiąclecia Państwa Polskiego. Innym ważnym akcentem obchodów miały być uroczystości 1-majowe, masowe pochody, akademie, manifestacje w dniu Święta Pracy⁴², Kongres Kultury Polskiej, a 18 i 19 czerwca 1966 roku uroczystości w Cedyni i Siekierkach upamiętniające zwycięstwo wojsk Mieszka I oraz sforsowanie Odry w 1945 roku przez I Armię Wojska Polskiego. Innym ważnym wydarzeniem było złożenie kamienia węgielnego pod pomnik powrotu Ziemi Zachodnich i Północnych do Macierzy⁴³. Władze przewidywały wiele uroczystości we wszystkich miastach i osiedlach, które w 1966 roku święciły jubileusze swojego istnienia. Z kolei z inicjatywy Narodowego Banku Polskiego przygotowano emisję monet upamiętniających powstanie Państwa

⁴⁰ *1966 Rokiem Jubileuszowym na Dolnym Śląsku*, s. 2; *Wkrótce plenum WK FJN. Przygotowania do obchodów Tysiąclecia na Dolnym Śląsku*, „Słowo Polskie” 2 lutego 1966, nr 27, s. 1; *9. II. Plenarne posiedzenie WK FJN*, s. 1.

⁴¹ *Bogaty program wrocławskich świąt majowych*, „Słowo Polskie” 23 kwietnia 1966, nr 95, s. 1; *Obfitość imprez na Dolnym Śląsku w Dniach Oświaty, Książki i Prasy*, „Słowo Polskie” 25 kwietnia 1966, nr 96, s. 1.

⁴² *W lipcu centralne uroczystości Tysiąclecia Państwa Polskiego*, „Gazeta Zielonogórska”, nr 18 z 22-23 stycznia 1966 r., s. 2.

⁴³ *Pomnik – symbol powrotu ziem zachodnich do Macierzy stanie we Wrocławiu*, „Słowo Polskie” 7 kwietnia 1966, nr 82, s. 1.

Polskiego⁴⁴, a Ministerstwo Łączności zobowiązało się do wydania specjalnej serii znaczków pocztowych⁴⁵.

Równie bogato zapowiadał się program ostatniego roku obchodów 1000-lecia w samym powiecie zielonogórskim, w który został wpisany szereg spotkań posłów i radnych z lokalnym społeczeństwem, liczne odczyty, pogadanki, związane z historią i ówczesną pozycją Polski w systemie geopolitycznym. W przeddzień 1 Maja i 22 Lipca zapowiadano akademie i sesje rad narodowych. Z kolei w szkołach miały być zorganizowane różne pogadanki oraz konkursy, które swoją tematyką były związane z Tysiącleciem Państwa Polskiego. Główną imprezą obchodów w powiecie zielonogórskim były tak zwane Sobótki zorganizowane 26 czerwca 1966 roku nad jeziorem w Droszkowie⁴⁶. Uroczystości milenijne na Ziemi Lubuskiej miały być uświetnione także poprzez lokalne imprezy, wśród których wymieniono odsłonięcie w Międzyrzeczu pomnika dla uczczenia obrońców polskich w walce z naporem germańskim, manifestację w Krośnie z okazji Tygodnia Ziemi Zachodnich, a także sesje naukowe, różne wystawy i wycieczki szlakiem zabytków⁴⁷.

Bardzo ważną częścią kampanii propagandowej były różnego rodzaju czyny społeczne podejmowane przez społeczeństwo polskie, które stanowiły odpowiedź na apel ze strony władz rządowych. Miały na celu pokazać bliskość narodu polskiego z linią polityki partii, a także wspólne solidaryzowanie się w obchodzonych uroczystościach. Wszelkie czyny, które były podejmowane przez społeczeństwo miały być wznoszone na chwałę obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego, należy do nich zaliczyć na przykład: finansowanie budowy oraz budowanie nowych szkół tak zwanych Tysiąclatek, czego przykładem była szkoła powstała w Przemkowie⁴⁸.

Do realizacji programów obchodów Tysiąclecia czynnie włączyły się także związki zawodowe. Szczególnie cenną i konkretną formą udziału załóg pracowniczych w obchodach Tysiąclecia były zobowiązania produkcyjne, które miały czysto propagandowy charakter. Wielkość tej inicjatywy podkreślił w swoim przemówieniu Ignacy Loga-Sowiński⁴⁹, który stwierdził, że apel załogi zakładów

⁴⁴ Były to srebrne monety z wizerunkiem Mieszka i Dąbrówki. Na rewersie u góry znajdował się napis: „Tysiąclecie Państwa Polskiego”, u dołu pod postaciami „zł 100”. Na awersie orzeł, a dookoła niego napis: „Polska Rzeczpospolita Ludowa 1966”. Wokół obrzeża monety 17 herbów miast wojewódzkich. Autorem projektu był prof. Józef Gosiański. *Wizerunek monety jubileuszowej*, „Słowo Polskie” 16 marca 1966, nr 63, s. 1.

⁴⁵ *W lipcu centralne uroczystości...*, s. 2.

⁴⁶ *Ostatni rok obchodów 1000-lecia w pow. zielonogórskim*, „Gazeta Zielonogórska” 14 lutego 1966, nr 37, s. 5.

⁴⁷ *Powołanie Społecznego Funduszu Budowy Szkół i Internatów. Wojewódzki Komitet FJN uchwalił program obchodów Tysiąclecia w 1966 r.*, „Gazeta Zielonogórska” 16 lutego 1966, nr 39, s. 2.

⁴⁸ *Spółeczeństwo Ziemi Lubuskiej ofiarowało swoim dzieciom ponad 190 mln zł. W Przemkowie nowa szkoła – Pomnik Tysiąclecia*, „Gazeta Zielonogórska” 12-13 lutego 1966, nr 36, s. 1-2.

⁴⁹ Ignacy Loga-Sowiński w latach 1965-1971 był zastępcą przewodniczącego Rady Państwa.

H. Cegielski, dotyczący godnego uczczenia Tysiąclecia Państwa Polskiego i 1 Maja, jest podejmowany przez setki dużych i małych zakładów pracy z różnych dziedzin polskiej gospodarki⁵⁰.

W bardzo krótkim czasie pojawiły się meldunki o podejmowaniu zobowiązań produkcyjnych przez załogi dolnośląskich i lubuskich zakładów pracy na cześć Tysiąclecia Państwa Polskiego i 1 Maja. Zobowiązania podjęli: zielonogórski Powiatowy Związek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”⁵¹, załoga Żarskich Zakładów Przemysłu Bawełnianego w Żarach, Gorzowskich Zakładów Przemysłu Jedwabniczego⁵² i Elektrowni w Gorzowie⁵³, pracownicy „Zakrzowa”, Zakładów Elektrotechniki Motoryzacyjnej w Świdnicy, czy pracownicy Jelczańskich Zakładów Samochodowych⁵⁴. Z kolei budowlańcy wystąpili z inicjatywą zwiększenia produkcji i podjęcia czynów społecznych. Dla przykładu Wojcieszowskie Zakłady Przemysłu Wapienniczego postanowiły wyprodukować więcej wapna rolniczego, mączki wapiennej i kamienia dla cukrowni. Do podejmowanych zobowiązań dołączyli się również kolejarze, którzy zobowiązywali się do poprawy regularności pociągów pasażerskich oraz zmniejszenia zużycia węgla⁵⁵. Wielką rocznicę chcieli uczcić także pracownicy wrocławskich sklepów „Społem”, poprzez otwarcie dodatkowych 19 punktów usługowych, a także załoga Wrocławskiej Stoczni Rzecznej i Wrocławskich Zakładów Włókien Sztucznych⁵⁶. Absurd kampanii obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego był wyrażany również poprzez bardzo prozaiczne czynności życia codziennego, na przykład w Legnicy spółdzielcy z ogrodów działkowych zgłosili swoją chęć otoczenia większą opieką plantatorów owoców i warzyw⁵⁷.

Innym bardzo istotnym elementem kampanii propagandowej prowadzonej przez polskie władze były tak zwane Sztafety Tysiąclecia, których uczestnikami była młodzież. Miały charakter spontanicznej manifestacji młodzieży, biorącej

⁵⁰ *Z obrad Prezydium i KW CRZZ. Udział związków zawodowych w obchodach Tysiąclecia*, „Gazeta Robotnicza” 28 marca 1966, nr 73, s. 2. Zob. także: *Zobowiązania Stoczni Rzecznej i WZWS. Dodatkowa produkcja i czyny społeczne na cześć 1000-lecia i 1 Maja*, „Gazeta Robotnicza” 29 marca 1966, nr 74, s. 1.

⁵¹ *Wpłynęło wezwanie na cały kraj. Na cześć 1000-lecia i 1 Maja PZGS Zielona Góra inicjuje zobowiązania oraz czyny społeczne*, „Gazeta Zielonogórska” 25 marca 1966, nr 71, s. 1-2.

⁵² *W odpowiedzi na apel załogi „Cegielskiego”. Lubuscy włókniarze uczczą Tysiąclecie i 1 Maja czynami produkcyjnymi i społecznymi*, „Gazeta Zielonogórska” 29 marca 1966, nr 74, s. 1.

⁵³ *Na cześć 1 Maja i Tysiąclecia. Zobowiązania załogi Elektrowni w Gorzowie*, „Gazeta Zielonogórska” 31 marca 1966, nr 76, s. 1.

⁵⁴ *Dolnośląscy związkowcy na cześć 1000-lecia*, „Słowo Polskie” 31 marca 1966, nr 76, s. 1.

⁵⁵ *Kolejarze podejmują apel załogi zakładów „Cegielski”*, „Gazeta Robotnicza” 30 marca 1966, nr 75, s. 1; *Dolnośląscy związkowcy na cześć...*, s. 1.

⁵⁶ *Zobowiązania Stoczni Rzecznej...*, s. 1.

⁵⁷ *Dolnośląscy związkowcy*, s. 1; *Na cześć 1 Maja i 1000-lecia Państwa Polskiego. Coraz więcej załóg podejmuje zobowiązania*, „Gazeta Robotnicza” 12 kwietnia 1966, nr 85, s. 1.

(jak to określała propaganda komunistyczna) aktywny udział w życiu kraju. Od samego początku sztafetom patronował OK FJN. W dniach 16-17 kwietnia 1966 roku z czterech różnych miast Polski wyruszyły Młodzieżowe Sztafety Tysiąclecia. Trasa Sztafet była ustalona śladami historycznych walk i szlaków. Najdłuższą trasę do przebycia miała sztafeta z Lublina do Zgorzelca przecinająca takie miejscowości, jak: Janów, Sandomierz, Starachowice, Kielce, Radomsko, Opole, Nysa, Wrocław i Legnica. Sztafetę uroczyście zakończono w Zgorzelcu. Kolejna miała wyruszyć z Chełma przez Puławy, Studzianki, Płock, Kruszwicę, Płowce, Wałcz, Gniezno i Poznań, aż do Kołobrzegu. Trasa trzeciej sztafety miała przebiegać z Turosszowa – Bogatyni do Szczecina przez Zgorzelec, Bolesławiec, Żagań, Słubice, Kostrzyn nad Odrą, Cedynię, Myślibórz, Pyrzyce i Stargard. Ostatnia – czwarta sztafeta obejmowała ziemie północne z Białegostoku przez Łomżę, Ostrołękę, Grunwald, Olsztyn, Elbląg i Malbork do Gdańska⁵⁸. Program tej imprezy został przewidziany przez władze na okres 3 tygodni. Zarówno z miast, z których wyruszały sztafety, jak również w innych punktach etapowych, w miejscowościach, przez które przebiegały sztafety, organizowano manifestacje społeczeństwa, wiece, imprezy artystyczne, festyny, a także zawody sportowe. W każdym punkcie etapowym sztafet uroczyście odczytywano apel z księgi Tysiąclecia oraz składano meldunki z realizacji zobowiązań i czynów społecznych mieszkańców danego rejonu dla uświetnienia obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego i 21. rocznicy zwycięstwa nad hitleryzmem⁵⁹.

Bardzo dokładną relację z przebiegu Sztafet Tysiąclecia składały ówczesne dzienniki prasowe w tym także gazety regionalne, komentując dzień po dniu wydarzenia z ich przebiegu. Na poszczególnych etapach Sztafet Tysiąclecia w lokalnej prasie ukazywały się artykuły przedstawiające krótką historię poszczególnych miast i wsi, wskazując tym samym na niezwykłą bliskość tych ziem z resztą ziem państwa polskiego. Odnosiło się to szczególnie do Ziemi Zachodnich, które Polska po wielu wiekach „odzyskała”. Tego rodzaju artykuły ukazywały się zarówno w „Gazecie Zielonogórskiej”, „Gazecie Robotniczej”, a także w „Słowie Polskim”. Relację z przebiegu Sztafet Tysiąclecia przedstawiano bardzo skrupulatnie, uwypuklając niejednokrotnie liczne imprezy współtowarzyszące temu wielkiemu przedsięwzięciu, wskazując tym samym na ich doniosłość w świętowaniu Tysiąclecia Istnienia Państwa Polskiego⁶⁰.

⁵⁸ *Ponad 3,5 tys. kilometrów wzdłuż i w szerz kraju. Sztafety Tysiąclecia dla uczczenia jubileuszu państwa polskiego*, „Słowo Polskie” 8 kwietnia 1966, nr 83, s. 1; *Sztafety Tysiąclecia*, „Gazeta Zielonogórska” 5 kwietnia 1966, nr 80, s. 1-2.

⁵⁹ *Ponad 3,5 tys. kilometrów...*, s. 1; *Szlaki Młodzieżowych Sztafet Tysiąclecia*, „Gazeta Robotnicza” 12 kwietnia 1966, nr 85, s. 1.

⁶⁰ Artykuły zapowiadające Sztafety Tysiąclecia oraz stanowiące sprawozdanie z poszczególnych etapów ich przebiegu ukazywały się najwcześniej w „Gazecie Zielonogórskiej”

Dnia 9 kwietnia 1966 roku w katedrze gnieźnieńskiej odbyła się kościelna uroczystość kończąca dziewięćcioletnie obchody Wielkiej Nowenny i inauguracyjna obchody Roku Millenium Chrztu Polski. W kilkanaście dni później rozpoczęły się, zorganizowane z wielkim rozmachem przez władze PRL, finalne obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego. Tym samym przez kilka następnych miesięcy Polska stała się widowiskiem konkurencyjnych obchodów kościelnych i państwowych, które okazały się (z uwagi na obecność tysięcy ludzi) przejawem antagonizmu istniejącego między władzami PRL a kierownictwem Episkopatu. W szczególności sposób Zenon Kliszko nakazał nasilenie kontrobchodów w okresie od 14 kwietnia do 8 maja 1966 roku, a więc od kościelnych uroczystości milenijnej w Poznaniu do uroczystości w Krakowie⁶¹.

Władze państwowe, traktujące obchody Tysiąclecia jako konkurencyjną kampanię polityczną, w pierwszej fazie ich trwania starały się przelicytować stronę kościelną, organizując równocześnie w tych samych miastach uroczystości. W Gnieźnie 15 kwietnia 1966 roku w trakcie nabożeństwa odprawianego przez arcybiskupa krakowskiego, Karola Wojtyłę, rozległy się strzały armatnie, zwiastujące przybycie na manifestację państwową ministra obrony, marszałka Mariana Spychalskiego. Na łamach „Słowa Polskiego” pojawiły się dwa artykuły mówiące o tych wydarzeniach, jeden został zatytułowany *Uroczystości kościelne w Gnieźnie*⁶², drugi *W pierwszej stolicy państwa polskiego – Gnieźnie. Wielka patriotyczna manifestacja inauguracyjna ostatni rok obchodów 1000-lecia naszej państwowości*⁶³. Należy zwrócić jednak uwagę na proporcje liczbowe tych artykułów i sposób, w jaki zostały napisane. O ile

5 kwietnia 1966 r., i pojawiały się kolejno w następujących dniach do 13 maja 1966 r. Zob.: *Sztafety Tysiąclecia...*, s. 1; *Szlak młodzieżowych sztafet*, „Gazeta Zielonogórska” 13 kwietnia 1966, nr 86; *Ruszają Sztafety Tysiąclecia*, „Gazeta Zielonogórska” 16-17 kwietnia 1966, nr 89, s. 1-2; *Szlakiem Sztafet*, „Gazeta Zielonogórska” 24-25 kwietnia 1966, nr 96, s. 1; *Imponujący bilans Sztafet*, „Gazeta Zielonogórska” 13 maja 1966, nr 112, s. 1. W „Słowie Polskim” ukazywały się od 5 kwietnia do 10 maja 1966 r. Zob.: *Ogólnokrajowe Sztafety Tysiąclecia Państwa Polskiego*, „Słowo Polskie” 5 kwietnia 1966, nr 30, s. 1-2; *Apel Sztafet Tysiąclecia*, „Słowo Polskie” 17-18 kwietnia 1966, nr 90, s. 1; *Na trasach Sztafet 1000-lecia*, „Słowo Polskie” 28 kwietnia 1966, nr 99, s. 1; *Na trasach Sztafet 1000-lecia*, „Słowo Polskie” 8-9 maja 1966, nr 108, s. 1; *Na trasach Sztafet 1000-lecia*, „Słowo Polskie” 10 maja 1966, nr 109, 1-2. Na łamach „Gazety Robotniczej” zaczęły ukazywać się od 18 kwietnia do 10 maja 1966 r. Zob.: *Apel Sztafet Tysiąclecia. Ruszyła Sztafeta przez ziemię Piastów*, „Gazeta Robotnicza” 18 kwietnia 1966, nr 90, s. 1-2; *Młodzieżowe Sztafety 1000-lecia. Ławówek Śl. – Brunów – Suszki – Bolesławiec*, „Gazeta Robotnicza” 20 kwietnia 1966, nr 92, s. 1-2; *XII etap Sztafet Tysiąclecia*, „Gazeta Robotnicza” 28 kwietnia 1966, nr 99, s. 1-2; *Sztafety Tysiąclecia zdążają do celu*, „Gazeta Robotnicza” 3 maja 1966, nr 103, s. 1-2; *Młodzieżowe Sztafety Tysiąclecia*, „Gazeta Robotnicza” 10 maja 1966, nr 109, s. 1-2.

⁶¹ T. Krawczak, *op. cit.*, s. 14.

⁶² *Uroczystości kościelne w Gnieźnie...*, s. 1.

⁶³ *W pierwszej stolicy państwa polskiego – Gnieźnie. Wielka patriotyczna manifestacja inauguracyjna ostatni rok obchodów 1000-lecia naszej państwowości*, „Słowo Polskie” 17-18 kwietnia 1966, nr 90, s. 1.

pierwszemu poświęcono niewiele miejsca i jest bardzo lakoniczny, o tyle drugi stanowi niezwykle dokładny opis obchodzonych uroczystości. Na uwagę zasługuje również to, że w pierwszym artykule pominięto liczbę wiernych biorących udział w nabożeństwach kościelnych, natomiast w drugim nie omieszkało zaznaczyć, jak wielkie rzesze skupiały państwowe obchody Tysiąclecia Istnienia Państwa Polskiego: „Kilkadziesiąt tysięcy mieszkańców pierwszej stolicy Państwa Polskiego, a wraz z nim – za pośrednictwem radia i TV – cały kraj wziął udział w wielkiej patriotycznej manifestacji”⁶⁴.

Dokonanie właśnie takiego zabiegu miało jasny określony cel, była to tak zwana dyskredytacja ilościowa, która miała za zadanie wskazać opinii publicznej, jak wielka rzesza społeczeństwa popiera działania podejmowane przez władze państwowe. Tak zwana grupka biorąca udział chociażby w uroczystościach kościelnych, bądź też świadome przemilczenie liczby uczestników obchodów Millenium, stawała zazwyczaj w opozycji do kontrastujących z nią wielkich zbiorowości – „całego społeczeństwa”, czy „większości narodu” uświetniającego państwowe obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego.

O doniosłości uroczystości państwowych odbywających się w Gnieźnie bardzo szczegółowo informowały dzienniki regionalne: „Gazeta Zielonogórska” – *Uroczystości Tysiąclecia w Gnieźnie*, czy „Gazeta Robotnicza” – *W 1000-lecie Państwa Polskiego. Wielkie manifestacje patriotyczne w Gnieźnie i Poznaniu*. Artykuły te z wielkim rozmachem propagandowym i detalami opisują całą uroczystość. Wśród licznych transparentów umieszczonych na frontowych ścianach domów miejskich kamieniczek nie zabrakło haseł antykościelnych, na przykład: „Żądamy lojalnego stosunku kościoła wobec Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”⁶⁵.

Fundamentem całej uroczystości było przemówienie Ministra Obrony Narodowej, Mariana Spychalskiego, który składał wyrazy szczególnego uznania społeczeństwu za dotychczasowy dorobek, a także „[...] wysiłek włożony w budowę szczęśliwej przyszłości kraju”⁶⁶. Wymowa przemówienia miała charakter antykościelny oraz antyniemiecki. Dowodził w nim, że idea powstania państwa polskiego, a także przyjęcia chrztu przez państwo polskie „[...] leży w praktycznej realizacji mądrej myśli politycznej, słusznej idei zjednoczenia narodu w imię jego obrony przed agresją germańską, w imię jego rozwoju”⁶⁷. Dalej dowodził, że działalność

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ *Jedność narodu jest dziś mocniejsza niż w całej naszej tysiącletniej historii. Przemówienie marszałka M. Spychalskiego na manifestacji w Gnieźnie*, „Słowo Polskie” 17-18 kwietnia 1966, nr 90, s. 2.

⁶⁷ *Ibidem*. Zob. też: *Uroczystości Tysiąclecia w Gnieźnie*, „Gazeta Zielonogórska” 18 kwietnia 1966, nr 90, s. 2; *W 1000-lecie Państwa Polskiego. Wielkie manifestacje patriotyczne w Gnieźnie i Poznaniu*, „Gazeta Robotnicza” 18 kwietnia 1966, nr 90, s. 2.

Kościół jest tylko wtedy pozytywna, kiedy nie jest reakcyjna, a jednocześnie „[...] zgodna z polityką państwa, nie przeciwstawia się mu i nie wynosi się ponad naród”⁶⁸. Marian Spychalski starał się wskazać na to, że nie można wbrew prawdzie historycznej odrywać, przeciwstawiać, a także wynosić obchodów rocznicy chrztu Polski, ponad obchody jej tysiącletniego istnienia⁶⁹. Podkreślił przewodnią rolę PZPR, z którą najściślej współpracowały ZSL i SD, a także wszyscy patrioci skupieni we Froncie Jedności Narodu. Jednak wskazał na siły przeciwne, które działały na niekorzyść państwa ludowego oraz jego polityki w budowie socjalizmu. Spychalski miał tutaj na myśli „[...] polityków w sutannach oraz część hierarchii kościelnej z najwyższym jej przedstawicielem” prymasem Stefanem Wyszyńskim⁷⁰. Atakując w dalszym ciągu Kościół Spychalski stwierdził jednoznacznie, że Kościół świadomie wykorzystał sprawy Tysiąclecia Chrztu i katolicyzmu do celów prowadzenia „[...] reakcyjnej polityki na arenie międzynarodowej, sprzecznej z popieraną przez całe społeczeństwo polityką państwa ludowego”⁷¹. Słowa te stanowiły nawiązanie do wcześniejszego Orędzia wystosowanego przez polskich biskupów do biskupów niemieckich.

W dwa dni później po uroczystościach gnieźnieńskich, 17 kwietnia 1966 roku w Poznaniu przemawiali I sekretarz KC PZPR i prymas Polski. Manifestacja w Poznaniu zgromadziła (jak podają jednomyślnie gazety regionalne) około 200 tysięcy ludzi⁷². Pierwsza część przemówienia W. Gomułki dotyczyła przeglądu historycznego ziem wielkopolskich w okresie od państwa Polan, aż do narodzin nowego ustroju socjalistycznego. Według Gomułki wprowadzenie Polski na drogę socjalizmu oraz jej powrotu w granice zachodnie to dwa wydarzenia największej wagi, które miały znamionować obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego, a zarazem „[...] określać zadania narodu polskiego na dziś i jutro”⁷³. Natomiast druga część

⁶⁸ *Jedność narodu jest dziś mocniejsza...*, s. 2; *Uroczystości Tysiąclecia...*, s. 2; *W 1000-lecie Państwa Polskiego...*, s. 2.

⁶⁹ *Jedność narodu jest dziś mocniejsza...*, s. 2; *Uroczystości Tysiąclecia...*, s. 2; *W 1000-lecie Państwa Polskiego...*, s. 2.

⁷⁰ *Jedność narodu jest dziś mocniejsza...*, s. 2; *Uroczystości Tysiąclecia...*, s. 2; *W 1000-lecie Państwa Polskiego...*, s. 2.

⁷¹ *Jedność narodu jest dziś mocniejsza...*, s. 2; *Uroczystości Tysiąclecia...*, s. 2; *W 1000-lecie Państwa Polskiego...*, s. 2.

⁷² *Z udziałem najwyższych władz partyjnych i państwowych. Wielka manifestacja w Poznaniu z okazji 1000-lecia Państwa Polskiego*, „Słowo Polskie” 19 kwietnia 1966, nr 91, s. 1; *Imponująca manifestacja w Poznaniu...*, s. 1; *W 1000-lecie Państwa Polskiego...*, s. 1.

⁷³ *Nasze pokolenie jest dziedzictwem tradycji i dorobku wszystkich pokoleń Polaków. Przemówienie Władysława Gomułki w Poznaniu*, „Gazeta Zielonogórska” 18 kwietnia 1966, nr 90, s. 3; *Wprowadzenie Polski na drogę socjalizmu i powrót na ziemię zachodnie praojców – znamionują obchody naszego Tysiąclecia. Przemówienie Wł. Gomułki na uroczystościach w Poznaniu*, „Gazeta Robotnicza” 18 kwietnia 1966, nr 90, s. 3; *Czcimy dzisiaj pamięć naszych praojców. Przemówienie Wł. Gomułki wygłoszone w Poznaniu 17 bm.*, „Słowo Polskie” 19 kwietnia 1966, nr 91, s. 2.

jego przemówienia stanowiła bardzo wyraźny atak na polski Kościół, który, według Gomułki, nie potrafił pogodzić się z panującym ustrojem socjalistycznym, zasadniczą linią polityki wewnętrznej i zagranicznej państwa polskiego, a wbrew PZPR głosił idee przekształcenia Polski w tak zwane przedmurze chrześcijaństwa – hasło niezwykle źle postrzegane przez partię⁷⁴.

Prymas Polski, który w kilka godzin po przemówieniu Gomułki wygłaszał w poznańskiej katedrze homilię, nie zdecydował się na podjęcie polemiki z przywódcą PZPR. Było to zgodne z taktyką przyjętą na odbywającej się równolegle z uroczystościami gnieźnieńsko-poznańskimi 93. Konferencji Plenarnej Episkopatu, kiedy postanowiono nie dawać władzom pretekstu do działań administracyjnych paraliżujących obchody milenijne. Z tego także względu zrezygnowano z wydania planowanego wcześniej komunikatu do wiernych, krytykującego utrudnienia czynione przez władze w organizacji uroczystości kościelnych⁷⁵.

Obchodzone co roku święto 1 Maja tym razem miało inny wymiar ze względu na dodatkową oprawę, nałożoną przez jubileuszowe obchody. To właśnie z tej okazji W. Gomułka wygłosił swoje przemówienie podczas uroczystości pierwszomajowych w Warszawie, w którym nawiązywał do dziesięciowiekowej rocznicy ukształtowania się państwowości polskiej, wskazując jednocześnie na najwyższą i nadrzędną wartość tego wszystkiego, co służy interesom narodu i „[...] polskiej racji stanu”⁷⁶.

Punktem kulminacyjnym obchodzonego przez Kościół roku milenijnego było spotkanie wiernych i Episkopatu Polski na Jasnej Górze 3 maja 1966 roku. Obchody milenijne w Częstochowie trwające od 2 do 4 maja 1966 roku miały spokojny przebieg. Stało się tak, ponieważ biskup Stefan Bareła przyjął w zasadzie wszystkie uwagi pułkownika Jerzego Ziętka (przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach) dotyczące ograniczania zakresu i rozmiarów uroczystości⁷⁷. W przeddzień uroczystości częstochowskich papież Paweł VI mianował kardynała Wyszyńskiego legatem papieskim, co stanowiło szczególne wyróżnienie i wyraz poparcia Ojca Świętego dla atakowanego ostro przez władze prymasa. Nominacja była konsekwencją uniemożliwienia papieżowi przyjazdu na Jasną Górę. W ten sposób mściła się krótkowzroczna polityka władz PRL, które zamiast

⁷⁴ *Nasze pokolenie jest dziedzictwem...*, s. 3; *Wprowadzenie Polski na drogę socjalizmu i powrót...*, s. 3; *Czczymy dzisiaj pamięć naszych...*, s. 2.

⁷⁵ A. Dudek, R. Gryz, *op. cit.*, s. 237-238.

⁷⁶ „Istotny sens obchodów naszego Tysiąclecia polega na tym, aby pokolenie współczesne w oparciu o doświadczenia przeszłości, nawiązało tylko do dobrych, chlubnych tradycji i z nich czerpało gorący patriotyzm”. *Przemówienie Władysława Gomułki na uroczystościach pierwszomajowych w Warszawie*, „Gazeta Robotnicza” 2 maja 1966, nr 102, s. 2; *Przemówienie Wł. Gomułki na uroczystości 1-majowej w Warszawie*, „Słowo Polskie” 3 maja 1966, nr 103, s. 4.

⁷⁷ A. Dudek, R. Gryz, *op. cit.*, s. 238.

wyrazić zgodę na papieską podróż i próbować ją zdyskontować dla własnych celów (zarówno w polityce zagranicznej, jak i wewnętrznej), przyczyniły się pośrednio do umocnienia pozycji kardynała Wyszyńskiego, a więc osoby uważanej przez nie za głównego wroga Polski Ludowej⁷⁸. Władze robiły wszystko, aby w częstochowskich uroczystościach kościelnych uczestniczyła jak najmniejsza część społeczeństwa.

Należy zwrócić uwagę na to, że o odbywających się kościelnych uroczystościach milenijnych w Częstochowie omawiana prasa regionalna milczała, jedynie w „Słowie Polskim” został zamieszczony bardzo skrótowy artykuł pod tytułem *Uroczystości milenijne na Jasnej Górze*. Stanowił on pewnego rodzaju krótką, zwięzłą informację, bez wdawania się w jakiegokolwiek szczegóły, w przeciwieństwie do bardzo obszernego opisywania uroczystości państwowych. Z tego bardzo krótkiego artykułu czytelnik mógł się dowiedzieć jedynie, kto wziął udział w centralnych uroczystościach kościelnych 1000-lecia chrześcijaństwa w Polsce, a także kto wygłosił kazanie⁷⁹. Głównym punktem całodziennych uroczystości jasnogórskich była msza pontyfikalna odprawiona przed ołtarzem wzniesionym na dawnych wałach obronnych klasztoru. Artykuł w żadnym miejscu nie wspomniał o liczbie wiernych biorących udział w tym wielkim wydarzeniu. Urząd do Spraw Wyznań ocenił liczbę wiernych uczestniczących w uroczystościach na Jasnej Górze na 80-90 tysięcy. Z kolei Andrzej Micewski, opierający się na źródłach kościelnych wymienia liczbę 300 tysięcy⁸⁰. Nie ulega jednak wątpliwości, że uroczystości kościelne miały masowy charakter, a ich przebieg, dowodził, że cała kampania propagandowa rozpętana wokół Orędzia nie osłabiła ogromnego poparcia społecznego dla kierownictwa polskiego Kościoła.

W maju i częściowo w czerwcu 1966 roku prasa regionalna zamieszczała dosyć obszerne sprawozdania z przebiegu i sensu uroczystości państwowych. Należy tutaj wyróżnić artykuły, które w swojej istocie odwoływały się do ważnych wątków historycznych z dziejów narodu polskiego. Stanowiło to swego rodzaju podstawę do uzasadnionego organizowania w tych miejscach różnych uroczystości z okazji powszechnie obchodzonego święta. Artykuły tego rodzaju miały na celu wskazać na polskość tych obszarów, które na wskutek różnego rodzaju zawirowań historycznych zostały utracone. Przykładem tego mogą być: wielka manifestacja, która odbyła się w Katowicach w celu oddania hołdu bohaterom powstań śląskich w 45. rocznicę wybuchu III powstania śląskiego⁸¹ (z tej samej okazji doszło do manifestacji na

⁷⁸ J. Żaryn, *Kościół w PRL*, s. 61.

⁷⁹ *Uroczystości milenijne na Jasnej Górze*, „Słowo Polskie” 4 maja 1966, nr 104, s. 2.

⁸⁰ A. Dudek, R. Gryz, *op. cit.*, s. 238.

⁸¹ *Potężna manifestacja w Katowicach. Cała Polska oddaje hołd bohaterom powstań śląskich*, „Słowo Polskie” 4 maja 1966, nr 104, s. 1; *Potężna manifestacja 1000-lecia w Katowicach. Cała Polska oddaje hołd bohaterom powstań śląskich*, „Gazeta Robotnicza” 4 maja 1966, nr 104, s. 1; *Przemówienie Edwarda Ochaba*, „Gazeta Robotnicza” 4 maja 1966, nr 104, s. 2.

Górze św. Anny, podczas której przemawiał Bolesław Jaszczuk⁸²), uroczystość ślubowania młodzieży na wierność Ojczyźnie w Sobótce⁸³, uroczystości we Wrocławiu na cmentarzu na Oporowie, gdzie złożono hołd poległym w walce z Niemcami z przemówieniem członka KC, I sekretarza Komitetu Wojewódzkiego PZPR Władysława Piłatowskiego oraz przewodniczącego WK FJN profesora Stanisława Dawskiego⁸⁴, uroczystość wmurowania aktu erekcyjnego pod pomnik Powrotu do Macierzy Ziemi Zachodnich i Północnych⁸⁵, wielka manifestacja we wrocławskiej Hali Ludowej, gdzie odbyła się uroczysta sesja komitetów Frontu Jedności Narodu i rad narodowych Dolnego Śląska, z przemówieniem Adama Rapackiego, na której snuto refleksje nad dawnymi dziejami i burzliwymi losami Ziemi Zachodnich⁸⁶. Podobny więc do tego, który miał się odbyć we wrocławskiej Hali Ludowej, odbył się w Legnicy, na którym swoje przemówienie wygłosił sekretarz KW PZPR Antonii Banaszak⁸⁷, a także w Zgorzelcu⁸⁸. Inne ważne uroczystości mające historyczny charakter odbyły się w Cedyni⁸⁹.

Druuga grupa artykułów, która pojawiła się na łamach prasy od maja do czerwca 1966 roku, dotyczyła różnego rodzaju uroczystości upamiętniających Tysiąclecie

⁸² *W 45 rocznicę III Powstania Śląskiego. Wielka manifestacja na Górze św. Anny. Przemówienie tow. Bolesława Jaszczuka*, „Gazeta Robotnicza” 13 czerwca 1966, nr 138, s. 1-2.

⁸³ *Byliśmy, jesteście, będziemy. U stóp prastowiańskiej Słęży młodzież ślubowała wierność swej Ojczyźnie*, „Słowo Polskie” 4 maja 1966, nr 104, s. 1; *Na prastowiańskim Olimpie-górze Słęży. Młodzi Dolnoślązacy ślubują wierność Ojczyźnie*, „Gazeta Robotnicza” 4 maja 1966, nr 104, s. 1-2.

⁸⁴ *Na trasach Sztafet Tysiąclecia*, „Słowo Polskie” 9 maja 1966, nr 108, s. 1; *Składamy hołd poległym w walce z hitlerowskim najeźdźcą. Przemówienie członka KC, I sekretarza KW PZPR Wł. Piłatowskiego na cmentarzu żołnierzy polskich na Oporowie*, „Słowo Polskie” 8-9 maja 1966, nr 108, s. 2; *Przemówienie Władysława Piłatowskiego na cmentarzu żołnierzy WP we Wrocławiu. Ziemię zachodnie wróciły do Polski na zawsze*, „Gazeta Robotnicza” 9 maja 1966, nr 108, s. 5; *Nie będziemy szczerzyć sił dla rozkwitu naszej ojczyzny. Przemówienie przewodniczącego WK FJN prof. S. Dawskiego*, „Słowo Polskie” 8-9 maja 1966, nr 108, s. 2; *Przemówienie Władysława Piłatowskiego na cmentarzu Żołnierzy WP we Wrocławiu. Ziemię Zachodnie wróciły do Polski na zawsze*, „Gazeta Robotnicza” 9 maja 1966, nr 108, s. 1-2.

⁸⁵ *Byliśmy, jesteście, będziemy... Wmurowanie aktu erekcyjnego pod Pomnik Powrotu do Macierzy Ziemi Zachodnich i Północnych*, „Gazeta Robotnicza” 9 maja 1966, nr 108, s. 1-2.

⁸⁶ *21 rocznica zwycięstwa nad faszyzmem. Uroczysta sesja rad narodowych i komitetu FJN w Hali Ludowej*, „Gazeta Robotnicza” 9 maja 1966, nr 108, s. 1-2; *Nie szlachecka ani burżuazyjna lecz Ludowa Polska odzyskała te ziemie. Wielka manifestacja patriotyczna w Hali Ludowej*, „Słowo Polskie” 10 maja 1966, nr 109, s. 1-2; *Dopiero Polska socjalistyczna stworzyła warunki wszechstronnego rozwoju ziem zachodnich i północnych. Przemówienie Adama Rapackiego w Hali Ludowej we Wrocławiu*, „Słowo Polskie” 10 maja 1966, nr 109, s. 3; *Nasza granica zachodnia jest faktem, którego nic nie zmieni. Przemówienie Adama Rapackiego w Hali Ludowej*, „Gazeta Robotnicza” 9 maja 1966, nr 108, s. 3-4.

⁸⁷ *Wiec w Legnicy. Przemówienie sekretarza KW PZPR tow. Antoniego Banaszaka*, „Gazeta Robotnicza” 9 maja 1966, nr 108, s. 4.

⁸⁸ *Przemówienie tow. P. Gajewskiego na wiecu w Zgorzelcu – 9.V.66*, „Gazeta Robotnicza” 10 maja 1966, nr 109, s. 2.

⁸⁹ *1000 lat Polski nad Odrą i Baltykiem. Wielkie uroczystości w piastowskiej Cedyni*, „Gazeta Robotnicza” 20 czerwca 1966, nr 144, s. 1-2.

Państwa Polskiego o charakterze społeczno-kulturalnym. Należały do nich Dni Oświaty, Książki i Prasy, które szumnie obchodzono na Dolnym Śląsku i towarzyszące temu świętu różnego rodzaju uroczystości⁹⁰, otwarcie w Muzeum Narodowym w Warszawie wystawy dla uczczenia 175. rocznicy Konstytucji 3 Maja⁹¹, konkursy recytatorskie⁹², zjazd pisarzy Ziemi Zachodnich i Północnych w Bydgoszczy⁹³, wieczory literackie, a także różnego rodzaju odczyty o życiu Henryka Sienkiewicza z okazji jego 120. rocznicy urodzin⁹⁴. W obchodach Tysiąclecia Państwa Polskiego bardzo czynny udział wziął „Dom Książki”, którego celem było upowszechnianie wszelkiego rodzaju literatury z nim związanej. W tym celu zaczęto organizować kiermasze książki, na których odbywały się loterie książkowe. Akcja podjęta przez „Dom Książki” swoim zasięgiem objęła także prowadzenie kampanii propagandowej za pośrednictwem witryn księgarskich. W oknach wszystkich księgarni, a także w samych księgarniach, wielokrotnie umieszczano zmieniane akcenty, hasła, a także symbole nawiązujące do Tysiąclecia⁹⁵. We wrocławskim zakładzie Ossolineum dzięki staraniom pracowników Gabinetu Numizmatyki i Sfragistyki zorganizowano wystawę obrazującą dzieje mennictwa polskiego na tle tysiącletniej historii narodu⁹⁶.

W dalszym ciągu czasopisma zarówno na szczeblu centralnym, jak i regionalnym milczały o kościelnych obchodach Tysiąclecia Państwa Polskiego. Przemilczano znaczące uroczystości peregrynacji kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej, milenijne obchody z udziałem członków Episkopatu w Gdańsku, które miały miejsce 28 i 29 maja 1966 roku oraz w Lublinie – 5 czerwca 1966 roku.

Kolejnym powodem do wznowienia aktywizacji rządowej propagandy było

⁹⁰ *Oświatowe Dni*, „Słowo Polskie” 3 maja 1966, nr 103, s. 3; *Wystawy książki, barwne korowody i spotkania autorskie zainaugurowały Dni Oświaty, Książki i Prasy na Dolnym Śląsku*, „Słowo Polskie” 5 maja 1966, nr 105, s. 1.

⁹¹ *Inauguracja Dni Oświaty, Książki i Prasy. Otwarcie wystawy w 175 rocznicę Konstytucji 3 Maja*, „Słowo Polskie” 4 maja 1966, nr 104, s. 1-2; *Otwarcie wystawy w 175 rocznicę Konstytucji 3 Maja. Inauguracja Dni Oświaty, Książki i Prasy. Przemówienie prof. M. Klimaszewskiego*, „Gazeta Robotnicza” 4 maja 1966, nr 104, s. 1-2; zob. też: *Na Dolnym Śląsku i we Wrocławiu*, „Gazeta Robotnicza” 4 maja 1966, nr 104, s. 1.

⁹² *Recytatorskie zawody dobiegają końca*, „Słowo Polskie” 13 maja 1966, nr 112, s. 1; zob. też: *Na Dolnym Śląsku...*, s. 1.

⁹³ *Przed Kongresem Kultury Polskiej. IX zjazd pisarzy Ziemi Zachodnich i Północnych rozpoczął obrady w Bydgoszczy*, „Słowo Polskie” 27 maja 1966, nr 124, s. 1-2; *Chcemy, aby literatura polska kontynuowała najlepsze tradycje (omówienie przemówienia Z. Kliszki na IX zjeździe pisarzy w Bydgoszczy)*, „Słowo Polskie” 27 maja 1966, nr 124, s. 1-2.

⁹⁴ *Z okazji 120 rocznicy urodzin. Wieczory literackie i odczyty o życiu Henryka Sienkiewicza*, „Gazeta Robotnicza” 6 maja 1966, nr 106, s. 1.

⁹⁵ *Księgarze w roku Tysiąclecia. Konkurs witryn księgarskich. Więcej spotkań z pisarzami. Wystawki reprodukcji malarskich*, „Gazeta Robotnicza” 12 maja 1966, nr 111, s. 2.

⁹⁶ *Interesująca wystawa. „1000 lat monety na ziemiach polskich”*, „Gazeta Robotnicza” 13 maja 1966, nr 112, s. 1.

święto 22 Lipca. Artykuły które pojawiały się w pierwszej połowie lipca 1966 roku miały na celu zaktywizować społeczeństwo polskie do czynnego udziału w bardzo ważnym święcie państwowym – obchodach 22. rocznicy ogłoszenia historycznego manifestu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (dalej: PKWN). W pamiętnym 1966 roku święto to miało wypaść szczególnie okazale, z uwagi na fakt odbywających się jednocześnie kulminacyjnych uroczystości związanych z Tysiącleciem Państwa Polskiego⁹⁷.

Wiele gazet, w tym także gazety regionalne Ziemi Zachodnich zaznaczały, że 21 i 22 lipca to dni kulminacji obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego i Święta Odrodzenia Polski⁹⁸. Prasa 21 lipca 1966 roku powszechnie informowała społeczeństwo polskie o nadzwyczajnej, uroczystej sesji Sejmu PRL, podczas której ze swoim przemówieniem wystąpił W. Gomułka. Miano również podjąć uchwałę w sprawie Tysiąclecia⁹⁹. Przemówienie W. Gomułki w całości było poświęcone uroczystym obchodom Tysiąclecia historycznych dziejów państwowości polskiej. Po raz kolejny I sekretarz KC PZPR odwołał się do wielu wątków dotyczących przeszłości narodu polskiego, podkreślając ich znaczenie w procesie integracji ziem polskich¹⁰⁰. Po wysłuchaniu przemówienia Sejm PRL w całości zaaprobował przedstawione myśli przewodnie oraz wnioski z doświadczeń dziejów Polski¹⁰¹.

Uroczystości 22 Lipca zostały w Warszawie uświetnione poprzez wielką defiladę wojskową, manifestację młodzieży i paradę sportowców, o czym bardzo obszernie pisały polskie gazety, w tym także regionalne¹⁰². We Wrocławiu natomiast miały

⁹⁷ *Cała ziemia dolnośląska starannie przygotowuje się do obchodów Lipcowego Święta*, „Słowo Polskie” 16 lipca 1966, nr 167, s. 1.

⁹⁸ 21 bm. – *Wł. Gomułka na nadzwyczajnej sesji Sejmu PRL. 22 bm. defilada Tysiąclecia w stolicy. Kulminacyjne obchody 1000-lecia i Święta Odrodzenia Polski*, „Gazeta Robotnicza” 21 lipca 1966, nr 171, s. 1-2.

⁹⁹ *Ibidem*, s. 1.

¹⁰⁰ *Tekst przemówienia Władysława Gomułki w: Suwerenność i niepodległość Polski zespolone zostały na zawsze z socjalizmem. Przemówienie Władysława Gomułki na uroczystej sesji Sejmu PRL*, „Gazeta Robotnicza” 22 lipca 1966, nr 172, s. 2-3; *Skrót przemówienia Władysława Gomułki można znaleźć w: Nierozwalna więź łączy socjalistyczną teraźniejszość Polski z tym co było najlepsze, najbardziej wzniosłe, twórcze i patriotyczne w jej przeszłości. Skróty przemówienia Władysława Gomułki na posiedzeniu Sejmu 21 lipca 1966 r.*, „Słowo Polskie” 22 lipca 1966, nr 172, s. 4-5.

¹⁰¹ *Na nadzwyczajnym posiedzeniu. Sejm PRL uczcił Tysiąclecie Państwa Polskiego. Uchwała Sejmu PRL z dnia 21 lipca 1966 r.*, „Gazeta Robotnicza” 22 lipca 1966, nr 172, s. 1, 7; *Uroczyste posiedzenie Sejmu PRL poświęcone uczczeniu 1000-lecia Państwa Polskiego. Uchwała Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 21 lipca 1966 r.*, „Słowo Polskie” 22 lipca 1966, nr 172, s. 1-2.

¹⁰² *Wielka defilada wojskowa, parada młodzieży i sportowców z okazji Tysiąclecia Państwa Polskiego i Święta Odrodzenia. Władysław Gomułka, Edward Ochab i Józef Cyrankiewicz na trybunie honorowej*, „Słowo Polskie” 23 lipca 1966, nr 173, s. 1-2.

być wzbogacone poprzez zorganizowanie wystawy kwiatów w salach Biura Wystaw Artystycznych przy ulicy Świdnickiej oraz w Klubie Dziennikarza¹⁰³.

Po zakończeniu święta 22 Lipca w prasie regionalnej nastąpiło wyciszenie kampanii propagandowej, skierowanej przeciwko polskiemu Kościołowi i konkurencyjnym obchodom milenijnym. W lipcu 1966 roku na łamach tejże prasy nie ukazał się ani jeden artykuł mówiący o kościelnych obchodach Milenium. Również do końca 1966 roku w gazetach regionalnych nie pojawił się żaden artykuł dotyczący kościelnych, jak i państwowych obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego. Mimo tego w dalszym ciągu Episkopat Polski realizował przyjęty wcześniej program uroczystości milenijnych, napotykał na opór, a także przemilczane przez prasę, ataki ze strony polskiej władzy.

Podsumowując podkreślić należy, że zgodnie z opracowanymi przez redakcje gazet i czasopism oraz radio i telewizję planami publikacji, problematyka związana z Millenium była sukcesywnie rozwijana ze szczególnym nasileniem od maja do lipca 1966 roku. Obchody Millenium Chrztu Polski spotkały się ze zmasowaną i skoordynowaną kontrakcją propagandową, inspirowaną przez władze polityczno-administracyjne PRL. Walka, która została podjęta przez władze PRL, miała na celu zdyskredytowanie polskiego Kościoła w oczach społeczeństwa, a także przeciwstawienie uroczystości Tysiąclecia Istnienia Państwa Polskiego kościelnym uroczystościom Millenium. Zarówno prasa centralna, jak i regionalna, zamieszczała obszernie informacje o państwowych uroczystościach obchodów. Szeroko komentowała uczestnictwo w uroczystościach państwowych, wiecach i manifestacjach przedstawicieli najwyższych władz partyjnych i rządowych, cytując najczęściej te fragmenty, które dotyczyły kontekstu Orędzia biskupów i zagadnień stosunków państwo–Kościół. Zjawisko to można było zaobserwować bardzo wyraźnie w polskiej prasie codziennej, począwszy od uroczystej sesji OK FJN z 14 stycznia 1966 roku, na której przemówienie wygłosił W. Gomułka i E. Ochab, poprzez uroczystości gnieźnieńsko-poznańskie z 16-17 kwietnia 1966 roku, skąd dzienniki obszernie relacjonowały fragmenty przemówienia I sekretarza KC PZPR na wiecu w Poznaniu oraz uroczystości 1 Maja, obchody Dnia Zwycięstwa, defiladę Tysiąclecia w Warszawie, a kończąc na lokalnych uroczystościach zgodnie z programem obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego.

Jak można zauważyć obchody Millenium zainaugurowane kościelnymi uroczystościami gnieźnieńsko-poznańskimi 16-17 kwietnia 1966 roku oraz centralne

¹⁰³ *Wrocław w dniach 21-24 lipca. Wystawa Kwiatów*, „Gazeta Robotnicza” 21 lipca 1966, nr 171, s. 4; *Wrocławskie Święto Kwiatów. Ogólnopolska wystawa róż. Kwitnące piękności w BWA i Klubie Dziennikarza*, „Gazeta Robotnicza” 22 lipca 1966, nr 172, s. 1; *Święto Odrodzenia pod znakiem kwiatów i festynów*, „Gazeta Robotnicza” 22 lipca 1966, nr 172, s. 8; *Przeszkodził tylko deszcz. Tysiące wrocławian oglądało wczorajsze imprezy Święta Kwiatów*, „Słowo Polskie” 23 lipca 1966, nr 173, s. 4.

uroczystości w Częstochowie, Krakowie i Wrocławiu, które miały stanowić główny akcent Roku Jubileuszowego w okresie kwietnia i maja, bądź uroczystości kościelne związane z wędrówką Episkopatu „szlakiem milenijnym” nie znalazły wielkiego oddźwięku w prasie polskiej, a jeśli już takowy się pojawił, wówczas wydarzenia te były ukazywane poprzez pryzmat trwających konkurencyjnych uroczystości państwowych. To właśnie im zarówno prasa centralna, jak i regionalna poświęcała najwięcej miejsca na łamach swoich gazet. Artykuły mówiące o fundamentalnych uroczystościach państwowych najczęściej zajmowały pierwsze strony gazet.

Obchodom milenijnym zamiast nastroju powagi i pogłębionej refleksji nad dorobkiem narodu towarzyszyła atmosfera ostrej konfrontacji w stosunkach państwo–Kościół, co znajdowało swoje odbicie w agresywności i ostrości wypowiedzi oraz krytycznym tonie prasy. Szczególną uwagę skupiała postać Prymasa Polski Stefana Wyszyńskiego jako autora milenijnej korespondencji biskupów polskich i niemieckich. W organizowanych milenijnych uroczystościach kościelnych prasa doszukiwała się politycznych celów kierownictwa Episkopatu Polski.

Po przeanalizowaniu omawianej prasy w organizowaniu obchodów Tysiąclecia uderza skala realizowanych przedsięwzięć, która miała swoje odbicie w mobilizowaniu administracji państwowej, a także widocznej masowej aktywizacji społeczeństwa. W rzeczywistości sam stopień zaangażowania społeczeństwa w tę akcję był znaczący, jednakże często wymuszany i sztuczny.

Kampania prasowa przeciwko Orędziu oraz Millennium zorganizowana przez polskie władze była druga co do wielkości, pod względem skali i rozmachu z jakim została przeprowadzona w historii PRL. Dorównywała jej jedynie kampania związana z wydarzeniami marca 1968 roku. O ich doniosłości i znaczeniu świadczyć mogą artykuły, które pojawiały się na łamach prasy Ziemi Zachodnich. W przeważającej części są to przedruki z prasy centralnej. Jest to świadectwo braku zgody na samodzielność oraz swobodne zamieszczanie artykułów pisanych przez lokalnych dziennikarzy prasowych. Oznacza to, że prasa ta była w 100% sterowana i kontrolowana przez aparat władzy.

Sławomir Krzyżanowski

THE POLISH MILLENNIUM WITHIN THE LIGHT OF REGIONAL PRESS OF THE WESTERN TERRITORIES

S u m m a r y

This article raises the issue of attitude that Polish communist authorities had towards the ecclesiastical celebrations of the Polish millennium. It is based on the press of western territories, i.e. "Gazeta Robotnicza" and "Słowo Polskie" from Wrocław and "Gazeta Zielonogórska" from Zielona Góra. The article debunks the propaganda activities undertaken by the communist in

order to discredit the Catholic Church in the eyes of the Polish Society. That is why newspapers being platforms for Regional Committees of Polish United Workers' Party were taken into consideration while conducting the above-mentioned analysis. Chronologically, these issues contain the beginning of the year 1966. That is when, due to the memorable Address to the German bishops, the propaganda campaign begun to apply to the program of church celebrations of a millennial anniversary of Polish country's existence. This article concentrates on the course and means of the influence that the propaganda had on the consciousness of the Polish nation until the moment of its gradual fading, i.e. the end of July 1966.